

Marian POPA

Și totuși, un om luminat...

(Din Prefața la romanul *Muntele calvarului*
Editura Emia, 2003)

Și totuși, un om luminat și cu suflet luminos a scris un roman sumbru. Unul din cele mai sumbre din câte pot fi numite din literatura română.

Vasile Andru a redactat între 1986-1988 trei versiuni ale romanului *Muntele calvarului*, conștient că nu-l va putea publica în condițiile politice din țară; el va fi tipărit la București, dar în 1991, ca urmare a prăbușirii comunismului, dar și pentru că postcomuniștilor postdecembriști le pasă prea puțin de ceea ce se mai publică, iar noua epocă desfide posibilitatea autooglindirii în ceea ce aparent nu-i aparține.

Romanul: o reprezentare complexă a imposibilității coordonării judiciare a existenței. Ioan Nistor, muncitor pensionat de la o fabrică de armament și cioplitor de cruci, un solitar și un asocial locuind în Orăștie, este ucis într-o noapte de Florii de lăcătușul mecanic Tricobe și de fosta macaragiță Ghența, care forțează intrarea în locuință, îl torturează pentru a afla unde-și ține banii, jefuindu-l și de câteva obiecte, chiar și în ziua următoare crimei, tot simulând că sunt rude ale ucisului, după ei mort natural. Intervenția vecinilor, care aud strigătele torturatului, sunt minime și tardive; iar rudele autentice, când se prezintă, șterg din ignoranță urmele asasinatului. Cazul ar putea fi clasat drept moarte accidentală.

Aceasta este partea oarecum „privată” a crimei. Care este completabilă cu aceea statal instituționalizată. Chemată la locul atrocității, miliția vine peste patru zile și se comportă neverosimil de relativizant; medicul legist execută analize superficiale, pe care apoi le și schimbă. Oamenii legii se exhibă neprofesional, în anchete strigătoare la cer prin injustețea lor: în urma unui proces inexplicabil prelungit, fiica din București a celui ucis este obligată să plătească cheltuieli de judecată. Absența sancțiunilor exemplare are un corelat în permanentele grațieri și amnistii cu rol de propagandă politică, a căror consecință constă în spulberarea și a neînsemnatei brume de dreptate efectuată. Verdictul standard: „*În rest, sentința rămâne valabilă: trei ani închisoare cu grațiere anticipată.*”

Ba chiar criminalii nu mai sunt nici arestați, pentru că tot vor fi grațiați de Puterea transcendentalizată. Dosarul Nistor este prezentat expeditiv, într-o succesiune de alte procese ridicole și absurde. Un om al legii precizează premisele paradoxale ale lumii răsturnate, care ar fi comice, ca într-o proză de Čapek sau o piesă de G. B. Shaw, dacă cinismul n-ar fi determinat de-o moarte de om: „*Da, eu pornesc cu încredere în hoți și-n factorii de decizie. Legea zice: Pe primul loc punem umanismul socialist.*” Și tot eliminând termenul victimă, reducând adică sistemul judiciar ternar la binaritatea delincvent-instituție statală: „*Fără încredere*

în răufăcători, nu faci nimic. Buna credință e baza dreptății sociale...delincvenții sunt, înainte de orice, oameni ai muncii, oamenii ai societății.” Și definitiv: „Noi lucrăm cu partidul pe masă.”

O crimă mizeră, promiscuă. În plus, complicare a faptelor brute cu simbolistica Săptămânii Patimilor, cu aceea a Muntelui Calvarului, denumit așa de șvabii bănățeni, a cărui ascensiune ar fi determinat minuni până prin 1953, cu implicări simbologice hinduistice și budhiste, cu sugestii mioritice și substratice prin regiunea dată, coordonată de Sarmisegetuza. Pe de altă parte, viața în București, cea din locuința privată, din mijloacele de transport, redacții și cercuri de prieteni. Mult eseism cazuistic, mai ales în jurul eternei întrebări: ce-i omul? Cu toate și mai presus de toate, un roman sumbru.

Un roman sumbru, datorat unui om luminat și cu suflet luminos, care a depășit contextul comunist generator de sumbru, dar nu și actualitatea sumbrului, căruia postdecembrismul nu va reuși decât să diversifice sursele crimei.